

Jubileumfietstocht 1951-2006 Zeister Historisch Genootschap

Gemeentehuis anno 1957
Zeist
't Rond

Het Geschiedenishuis aan de Middellaan

Zeister Historisch Genootschap
Van de Poll Stichting
september 2006

Deze fietstocht is uitgezet in samenwerking met Het Gilde Zeist, ter gelegenheid van het 11^e lustrum van het Zeister Historisch Genootschap van de Poll Stichting. De historische toevoegingen komen voornamelijk uit het eigen archief van het ZHG.

Bij deze fietstocht willen wij u aan de hand van beeldmateriaal uit ons archief en verhalen van gidsen en deskundigen een beeld van Zeist in de jaren '50 van de twintigste eeuw schetsen. De nadruk hierbij ligt voornamelijk op de architectuur. We realiseren ons terdege, dat we u geen volledig beeld geven. We tippen slechts een paar hoogtepunten aan.

We wensen u veel plezier

Jubileumfietstocht

(duur: ca. twee uur)

Startpunt: Zeist, Het Rond

U staat op Het Rond, met uw rug richting het Slot. We gaan de Jufferstraat in (1^e rechts)
De straat dankt haar naam aan de beplanting met hoge dennen, die ook wel juffers genoemd werden.

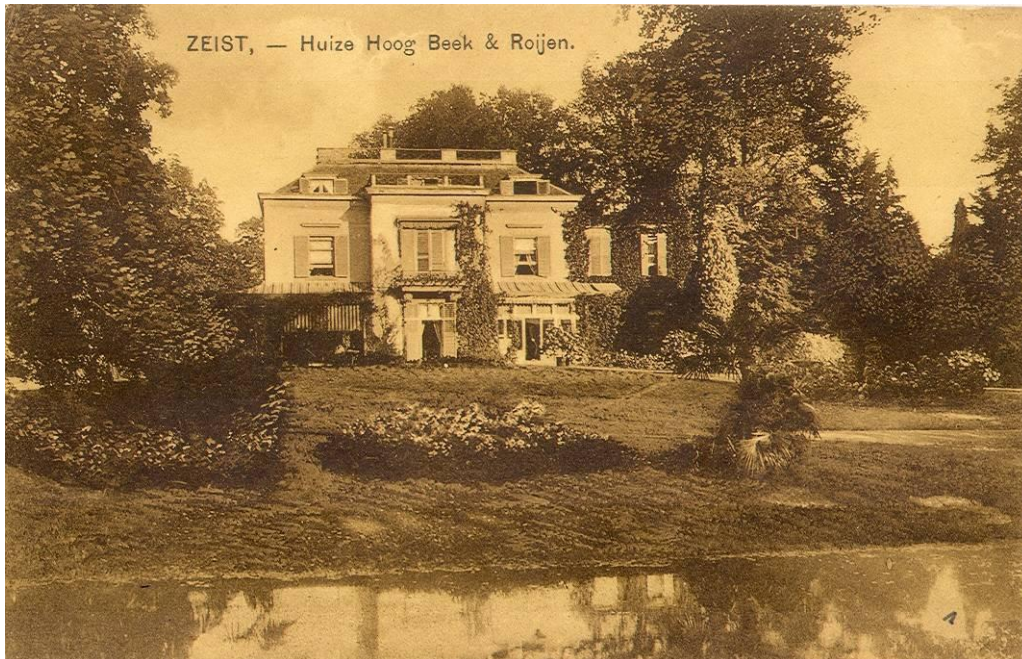
Aan het einde van de Jufferstraat steken we over en gaan we linksaf het fietspad op (Laan van Beek en Roijen)

Vanaf de 2de Dorpstraat zag de ingang van de Laan van Beek en Roijen er rond 1915 zo uit. In de verte is een afzetting met hardstenen palen te zien. De laan was een zandweg, bestemd voor wandelaars.

Het **huis Hoog Beek en Roijen** werd in het begin van de 19de eeuw op een kunstmatig opgeworpen heuvel gebouwd.

In het begin van de jaren '50 is de buitenplaats gerestaureerd. In 1954 kwam het huis met het park onder beheer van de gemeente Zeist. Het werd de ambtswoning van de burgemeester. Op 10 juni 1956 kwam de toenmalige burgemeester mr. A.P. Korthals Altes hier wonen.

Bij de rotonde rechtsaf en de Arnhemse Bovenweg volgen.

De Arnhemse Bovenweg is een gedeelte van de *oude heerweg of verbindingsweg* Keulen-Utrecht.

Langs deze weg staan aan de rechterzijde drie serviceflats: De Mildland, Oldenborgh, Nijenhove en vijf verzorgingshuizen: De Amandelhof, Simarowa, De Mirthehof, Bovenwegen en Heerewegen.

We volgen de weg en gaan na de rotonde de 2^e weg links de Prinses Margrietlaan.in.

De wijk Kerckebosch

Kerckebosch, sinds 1928 door de gemeente geëxploiteerd, was voorheen grotendeels woeste grond, behorend aan de r.k.kerk te Rijsenburg. Landhuizen en middenstandswoningen verzeiden, maar na de W.O.II ontstond er behoefte aan veel en snel te realiseren woningen om de woningnood op te lossen. Kerckebosch werd tussen 1957 en 1965 gebouwd naar een ontwerp van ir.W.de Bruyn in het bosgebied, grenzend aan het in de jaren '30 aangelegde villapark. Van de 1265 (hoogbouw-)woningen die hier toen werden gebouwd, waren er 706 bestemd voor de woningwetbouw. Twee uitgangspunten: het bos moest zoveel mogelijk worden gespaard en de buurt van gemengde sociale samenstelling moest niet storend zijn voor de omliggende villabuurt.

De woningbouw begin jaren '50 was uiterst sober. Het modernisme was doorgebroken in de architectuur. Vanuit Amerika werd een industriële vormtaal geïmporteerd, die gebaseerd was op de staalskeletbouw. Aan de buitenkant van de gebouwen werden de verticale raamposten gecombineerd met de stalen horizontale balken van het bouwskelet. De woningarchitectuur werd strokenbouw. Vaak in een repeterende afwisseling van hoog- en laagbouw. We zien primitieve vormen, zware constructies en een patroon van geschakelde geometrische vormen. Er werd veel met beton gewerkt om de strakke lijnen te benadrukken. Heel duidelijk is hier ook rekening gehouden met het groeiend particulier autobezit van de bewoners. Er werden parkeerboxen gebouwd en parkeerhavens aangelegd.

Aan het einde naar links (Prinses Irenelaan).

We zijn inmiddels aan de rechterkant de bossen van Klein Heidestein gepasseerd. Het gebied is in 2006 genomineerd om mee te dingen naar de titel "mooiste plekje van Nederland", maar helaas niet als winnaar uit de bus gekomen. De schaapskooi in dit gebied is alom bekend.

De Prinses Irenelaan dankt haar naam aan de oudste zuster van Koningin Beatrix. Vroeger heette deze laan Dopheidelaan.

Op het Ireneplein staat het standbeeld "De Zee" van beeldhouwer Jan de Baat. De Stuijtheuvel werd ook wel de Zeeheuvel genoemd. Dit vanwege het witte zand en de hei. Zou hierin een relatie liggen?

Voordat het beeld geplaatst werd, is er heel wat commotie geweest. De kosten, de abstractie, lang niet iedereen was het met de beslissing van de gemeente eens, om uitgerekend in dit bosrijke gebied op droge zandgrond een abstract sculptuur met de naam "De Zee" te plaatsen.

De Prinses Irenelaan vervolgen tot aan de kruising Oranje Nassaulaan.

De Oranje Nassaulaan is niet op de tekentafel van een stadsplanoloog ontstaan, maar door een rupsenplaag. In de jaren '20 van de 20e eeuw werd er tussen De Hoge Dennen en het tegenoverliggende Kerckebosch een brede strook bomen gekapt, om een rupsenplaag te laten stoppen. Die open bosstrook werd later de Oranje Nassaulaan.

In de jaren '30 van de vorige eeuw heerste er grote werkloosheid. Er werden door de overheid in het kader van de werkverschaffing diverse projecten opgezet. De vijvers van het Oranje Nassaplein zijn in het kader van zo'n werkverschaffingsprogramma aangelegd. Het zand werd met lorries naar het bos tegenover de Oranje Nassaulaan gereden. **De Stuifheugel**, die daardoor ontstond, was een grote attractie. Er waren trappen aangelegd om het toen nog aanwezige schitterende duinzand van bovenaf te bekijken en het snel uitbreidende Kerckebosch te overzien.

Rechtsaf Jagersingel volgen.

Deze straat dankt haar naam aan het pannenkoekenhuis 'Het Jagershuis'. Achter het Jagershuis lag één van de grote Zeister attracties: het Zeister Dierenpark. Maneschapen (steenbokken) bevolken thans het parkje met rotspartijen.

Kruising Woudenbergseweg (verkeerslichten) oversteken en weg vervolgen.

Vanaf 1897 heeft Zeist een ziekenhuis met 12 bedden, een polikliniek en oorspronkelijk een woonruimte voor drie zusters. Van 1938-1961 was zuster Pijnacker Hordijk directrice van het ziekenhuis, daterend uit 1927. In 1956 kreeg het ziekenhuis toestemming voor uitbreiding van de operatiekamer en de polikliniek.

Het was gebruikelijk dat huisartsen hun patiënten lieten verplegen in het ziekenhuis en er zelf het onderzoek en de behandeling verrichtten.

De "zusters", in 1950 waren dat er 87, woonden in het zusterhuis, toen nog op de zolder van het hoofdgebouw. Later kwam er voor hen betere huisvesting in het zusterhuis aan de Jagerssingel.

De verpleegsters hadden een werkweek van 60-70 uur en een laag salaris. In 1950 konden zij evenwel in een pensioenfonds worden opgenomen. Elke dag werd er om half negen 's ochtends in de hal een geestelijk lied gezongen. De maaltijden genoot men gezamenlijk.

De Zeister Markiezenfabriek had aan het ziekenhuis een goede klant. Aan de achterzijde van het gebouw was dat duidelijk te zien. In de jaren '50 gebruikte de leverancier dit object dan ook voor reclamedoeleinden.

Bij de rotonde steken we de Prof.Lorentzlaan over en komen we op de Lindenlaan.

Tegenover het Lyceum stond in de jaren '50 een grote villa. Burgemeester mr. C.J. baron van Tuyll van Serooskerken had deze in 1922 laten bouwen door ir. De Bie Leuveling Tjeenk. In 1958 brandde het pand af. Er kwam een hotel-restaurant met flatwoningen voor in de plaats, genaamd "Pasadena". De familie Van Tuyll gaf deze naam aan hun huis, naar de gelijknamige stad in de VS.

Lindenlaan volgen tot aan de Boulevard, bij rotonde oversteken en de 1^e weg rechts in, de Burg.van Tuyllaan. We bezoeken de Dieptetuin (ingang na ca. 50 m.links) .

De wijk Valckenbosch

In de jaren '50 is de buitenplaats 't Valckenbosch verkaveld en gevarieerd bebouwd met flats, eengezinswoningen en bungalows.

Huize "Valckenbosch" werd in 1905 gebouwd in opdracht van jonkheer G.J. van Tets (raadslid en wethouder van Zeist en tientallen jaren voorzitter van de Nederlandse Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde). Aan de voorzijde van Huize "Valkenbosch" werd een verdiepte tuin in geometrische stijl aangelegd door tuinarchitect C. Smitskamp uit Zeist. De tuin was ongeveer 13 hectaren groot.

De gemeente Zeist kocht in 1953 de tuin. In de winter van 1955-1956 is men met de restauratie van de Dieptetuin begonnen. Het huis werd in 1957 eigendom van de Christen-gemeenschap.

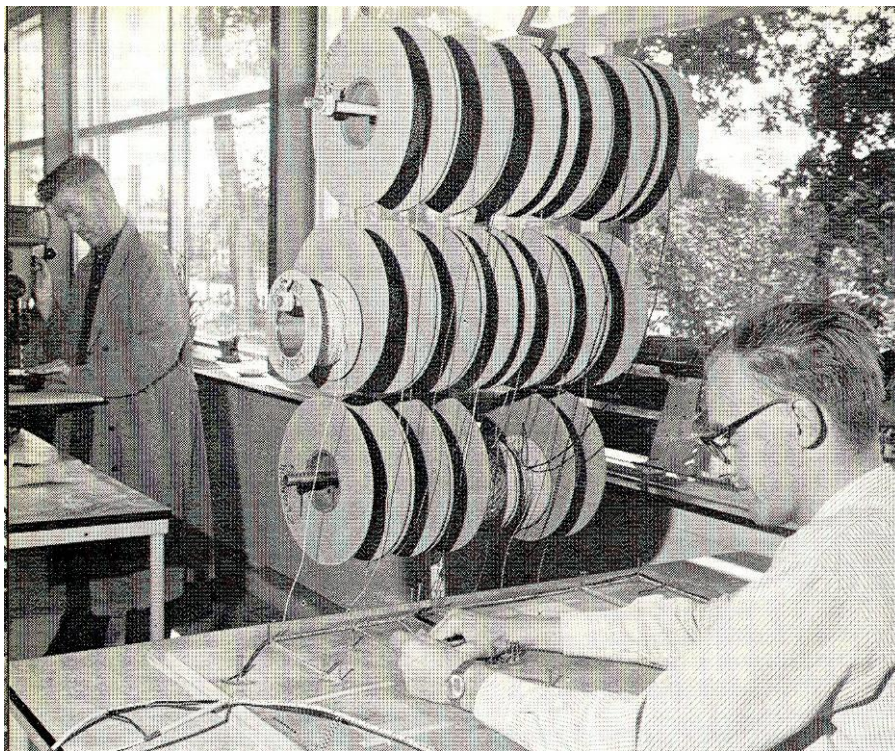
We verlaten de Dieptetuin aan de doorgang bij de Van Tetslaan en gaan hier rechtsaf. Bij de kruising dr.'s Jacoblaan rechtdoor, tot aan T-kruising. Nu rechtsaf de Bergweg in.

De Verzetswijk

De eerste woningen in de Verzetswijk werden midden jaren '60 gerealiseerd. De wijk werd voltooid met een winkelcentrum en een kerkelijk centrum.

De straatnamen herinneren aan plaatsgenoten die in de W.O.II voor vuurpelotons of in concentratiekampen zijn omgekomen.

Eerste weg links (Johannes Postlaan).

Aan deze laan bevond zich midden jaren '50 De Zeister Werkplaats die toen aan ongeveer 200 mindervaliden uit Zeist en omgeving werkgelegenheid bood. Er was een afdeling metaalbewerken, inpakken, houtbewerken, een boekbinderij en een spuiterij.

Derde links Willem Schmidtlaan.

Op 20 oktober 1952 nam de gemeenteraad het definitieve besluit om de straten in deze wijk naar verzetshelden, waaronder enkele Zeistenaren, te vernoemen. De wijk bestond op dat moment uit 74 nieuwbouwwoningen en werd de Verzetswijk genoemd.

Deze straat werd naar de Zeister Willem Schmidt vernoemd. Hij was medisch student en woonde aan de Boulevard 11 in Zeist. Hij is op 6 januari 1945 omgekomen in Buchenwald. De school aan de Willem Schmidtlaan dateert uit 1954. Het is een prachtig voorbeeld van het nieuwe bouwen. Strakke lijnen, geometrische vormen.

Eerste links J.C.Meijerlaan, Arn.Stramroodlaan en rechtsaf J.Scheplaan in.

Op de hoek J.Scheplaan/ Vrijheidsplein staat een bronzen beeld van de Zeister kunstenaar Han van den Bosch. Het stelt een vogel voor die uit een wildklem losbreekt. Het object symboliseert de gevoelens van bevrijding na de Duitse overheersing.

We steken de Dijnselweg over en gaan via de Willem F.Smitlaan, de eerste weg rechts in. Dit is de A.C.kerkhofflaan.

Tweede links (Churchilllaan),

Sir Winston Churchill was tussen 1951 en 1955 premier van Groot Britannie. Hij schreef na de Tweede wereldoorlog zijn memoires en ontving in 1953 de Nobelprijs voor Letterkunde.

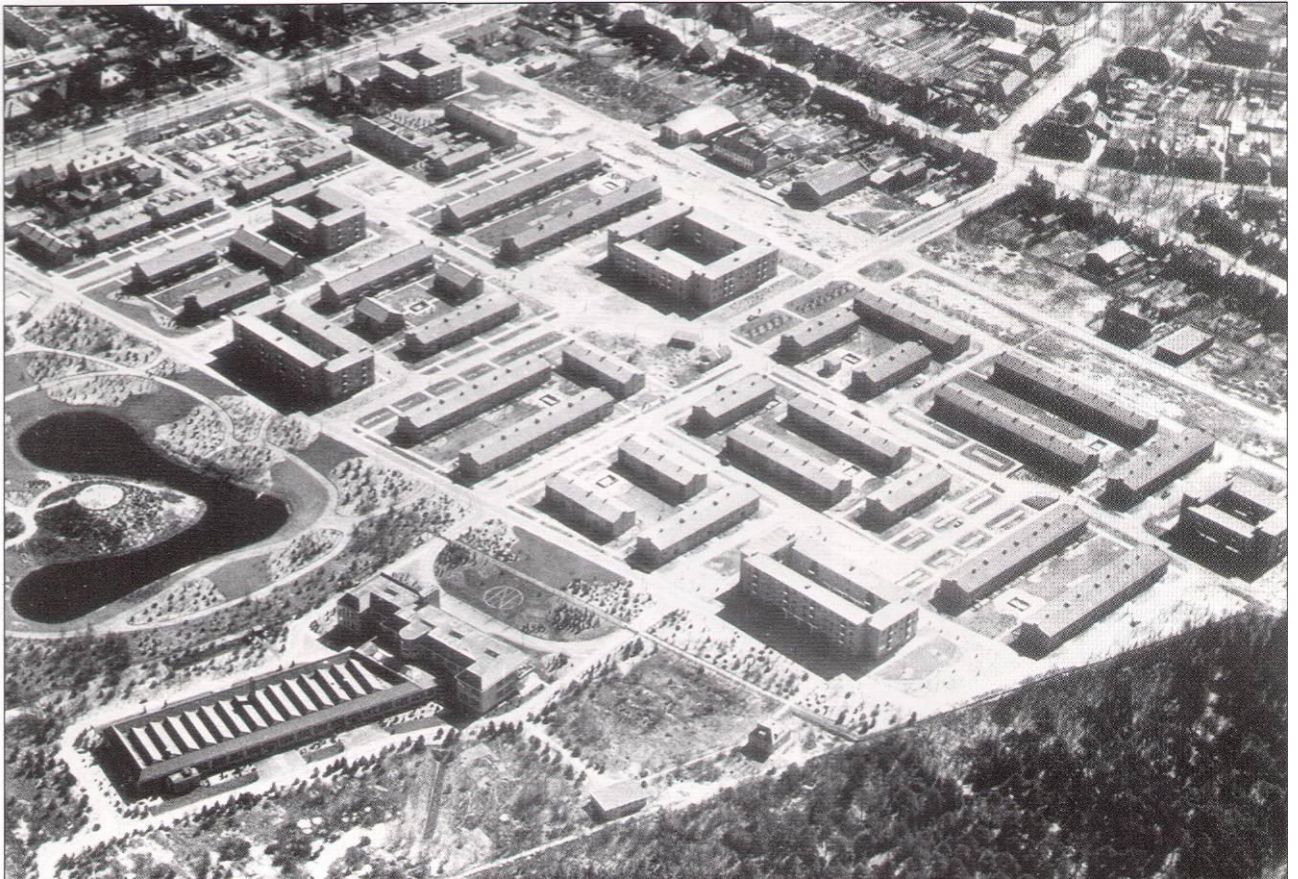
Weg volgen tot aan kruising (Panweg).

Oversteken, iets naar links, eerste weg rechts (Thorbeckelaan).

De straatnamen in deze wijk zijn op 30 maart 1951 naar belangrijke Nederlandse staatslieden vernoemd. Zowel historische als eigentijdse staatslieden (deze pas later) werden voorgedragen.

Staatsliedenkwartier

In het begin van de jaren '50 werd het Staatsliedenkwartier gebouwd, bestaande uit eenvoudige eengezinswoningen, "duplexwoningen" en drie à vier verdiepingen hoge flats. Een duplexwoning is een typisch bouwproduct uit deze tijd. De woning is namelijk bestemd voor één gezin maar, door de heersende woningnood, ingericht om tijdelijk door twee gezinnen te worden bewoond.

We vervolgen onze route en maken een klein uitstapje langs de beschreven "duplexwoningen".

Eerste links (W.H.Vliegenlaan).

Eerste rechts (Schaperlaan)

Eerste rechts (dr.Wibautlaan)

Eerste links (Thorbeckelaan)

We blijven de Thorbeckelaan volgen en gaan de eerste weg rechts in, de Schermerslaan.

Aan het einde steken we de Oude Arnhemseweg over (flauwe bocht naar links) en daarna gaan we direct weer naar rechts de Sanatoriumlaan in.

De Sanatoriumlaan dankt haar naam aan het Christelijk Sanatorium, dat in 1903 door Koningin Emma werd geopend. Het Sanatorium was ingericht voor patiënten die in afzonderlijke villa's en paviljoens verpleegd konden worden. De inrichting moest in eerste instantie meer hotel zijn dan hospitaal voor 'Zenuwlijders'. Patiënten konden een jaartje komen logeren, of een rustige levensavond doorbrengen. Vanaf 1951 spreekt men niet meer over zenuwlijders maar over personen met zenuwziekten

In 1954 vond er een ingrijpende verbouwing van het hoofdgebouw plaats, waarbij architect Visser uitging van een moderne visie op de behandeling van deze patiënten. In 1959 was ook in de naam van de Sanatoriumvereniging die modernisering te lezen. Men wijzigde hem in "Christelijke Vereniging tot behandeling en verpleging van lijders aan neurosen en psychosen". Anno 2006 spreekt men over cliënten. De kerntaken liggen op het gebied van kennis en behandeling van complexe psychische en psychiatrische problemen.

Weg volgen tot aan kruising (Utrechtseweg). Bij de verkeerslichten oversteken (Oirschotlaan) en fietspad inrijden.

Aan het einde oversteken en direct weer naar rechts de Kroostweg in (deze gaat over in de Koppelweg). Weg blijven volgen tot aan de Kwikstaartlaan (tweede weg rechts). Deze weg inrijden en vervolgens de eerste weg rechts, de Gruttolaan, in.

De Koppelweg is een van de oudste wegen van Zeist. In een middeleeuwse oorkonde van 14 september 1463 is er al sprake van 'de Coppeldijck'. Op 28 maart 1929 werden de Coppeldijk en de Koppelweg samengevoegd onder de naam Koppelweg. Dat bleek in latere tijd problemen te geven met de nummering en op 7 december 1953 is het besluit weer teruggedraaid.

Vogelwijk

In de raadsvergadering van 9 juni 1956 moest een beslissing worden genomen over het geven van namen aan wegen in de uitbreidingsplannen Kroostweg en Noordweg. Aangezien de ontworpen wegen kwamen te liggen in de buurt van weidegronden, stelden burgemeester en wethouders voor daaraan namen te geven, ontleend aan hier te lande voorkomende vogels.

plaats te maken voor nieuwbouw Van de jaren 50 bebouwing zijn alleen de eengezinswoningen bewaard gebleven.

[de Vogelwijk is tot stand gekomen tussen 1955 en 1970]

De Vogelwijk werd bebouwd met lage flatbouw, duplexwoningen en ééngesinswoningen. De woningbouw begin midden jaren '50 was uiterst sober. De flatwoningen zijn gesloopt om

Aan het einde van de Gruttolaan nemen we het fietspad en komen we uit op de Griffensteijnselaan. Hier rechtsaf.

Deze laan kreeg in 1928 haar naam, toen er een mooi woongebied, in de stijl van de zgn. tuinstedenbouw, werd gerealiseerd. In de jaren '50 is de wijk Griffenstein voltooid met goedkope geometrische betonbouw.

Weg volgen en na de rotonde 1^e weg rechts, de Ridderschapslaan in

De naam verwijst naar de vroegere ridderhofsteden in deze omgeving

Eerste links (Cornelis Schellingerlaan)

Cornelis Schellinger kocht in 1745 de vrije en hoge heerlijkheid Zeist en Driebergen met alle bezittingen (o.a. Het Slot) van Willem Adriaan van Nassau, de kleinzoon van de stichter van het Slot.

Weg uitrijden en aan het einde de Waterigeweg oversteken. Linksaf het fietspad volgen.

Na ca. 150 m. gaan we rechtsaf de brug over en komen op de Zinzendorflaan.

Deze laan is genoemd naar de stichter van de Evangelische Broedergemeente in Zeist. De laan werd eerst Zinzendorfferlaan genoemd. Op 8 oktober 1956 werd de naam gewijzigd in Zinzendorflaan.

Eerste weg links (Nassau-Odijklaan).

De oprijlaan van Het Slot veranderde ook in 1956 van naam. Vóór 1956 heette deze laan de Nassaulaan, maar die naam werd gewijzigd in Nassau-Odijklaan. Uit historisch oogpunt vond men die naam passender aangezien de nieuwe naam zou herinneren aan Willem Adriaan van Nassau, Heer van Odijk enz., die in 1686 "*t Huys van Seyste* (het huidige Slot) deed herrijzen.

De Nassau-Odijklaan werd in de jaren '50 vaak als startplaats voor ouderenreizen gebruikt. Er werden geen bussen ingezet, maar men maakte gebruik van privé auto's. Dat was uniek voor die tijd.

Bij de kruising (Lageweg) oversteken.

Weg volgen tot aan Het Rond. Hier eindigt onze fietstocht.

We hebben geprobeerd u mee te nemen in de tijd en u al fietsend een aantal min of meer ingrijpende veranderingen te laten zien, die in de jaren '50 van de twintigste eeuw in diverse wijken van Zeist hebben plaatsgevonden. Vooral op het gebied van de architectuur. We hopen dat u hebt genoten van de fietstocht en dat dit boekje ter herinnering hieraan mag bijdragen.